Wodehouse i våre hjerter...

Den engelske forfatter og Wodehouse-entusiast Evelyn Waugh ga Norge en svært lite smigrende omtale efter et besøk i Skandinavia i 60-årene.
Det som hadde gjort det mest negative inntrykk på ham, var den omfattende interesse man i Norge næret for P. G. Wodehouses forfatterskap.
— For, skrev Waugh, — som vi alle vet, savner nordmenn fullstendig sansen for stil og sprog. Allikevel leses Wodehouse av prosentvis flere nordmenn enn briter.
Det som da fenger dem, kan ikke være annet enn den banale intrige, the plot.
Men uansett hva Evelyn Waugh må mene om nordmenns åndelige utrustning, så har Wodehouse sin plass i nordmenns hjerter — som i Waughs.
Nå er det hundre år siden den store engelske humoristen ble født.

P. G. Wodehouse traff midt i blinken også hos norske leserе.

Forfatter i 72 år

DEN 15. oktober ville P. G. Wodehouse fylt 100 år — om nå den store humorist ikke hadde takket for seg allerede i sitt 94. år. Noen uker i forveien erklærte Wodehouse i et intervju gitt til BBC at han ikke lenger nærer noen personlige ambisjoner, efter både å være utnevnt i *knight* og foreviget i Madame Tussauds vokskabinett, men hans anselige leserkreis hadde jo allikevel håpet å få beholde den store humorspreder i enda noen år.

For til tross for sin høye alder bevarte Wodehouse sin skaperkraft til det siste. Mens han i yngre år forfattet et daglig gjennomsnitt på 2500 ord var dette på slutten redusert til 500 — men kvalitetsmessig er det intet å utsette på hans senere produksjon. Fremragende sprogføring og innviklative intriger også i «Do Butlers burgle Banks?» (1968), «A Pelican at Blandings» (1969), «Much obliged, Jeeves» (1971) og «Aunts Aren't Gentlemen» (1974), sistnevnte oversatt til norsk. Og det er med vemod man holder mesterens aller siste bok i hånden — Wodehouses ufullendte «Sunset at Blandings». Med 16 fullførte kapitler, mens det for de øvrige seks kapitlers vedkommende kun er medtatt forfatterens notater.

«Sunset» ville blitt hans 66. roman (av disse er 37 oversatt til norsk!), i tillegg kommer 21 novellesamlinger (3 oversatt), 7 bøker om og for skoleungdom, en barnebok, 41 revy- og lystspilltekster samt 25 filmmanuskripter, pluss 300 noveller, småfortellinger og artikler i tidsskrifter og ukeblader. Når vi til denne listen føyer tre selvbiografier, skulle det meste være nevnt.

Men så strakk da også hans litterære karrière seg over 72 år, fra skolefortellingen «The Pothunters», som utkom i 1902, til nevnte «Aunts Aren't Gentlemen», hvis vi ser bort fra hans ikke fullførte Blandings-bok.

Selvironi

P. G. Wodehouses humoristiske sans gav også plass til selvironien. Intervjuet av Sunday Express i sitt 84. år kunne han fortelle om en særlig vellykket middag, der hans borddame fortalte at både hun og hennes sønn tilhørte hans beundrerskare.
— Han har bøker av Dem fra gulv til tak! berettet damen.
Og idet de reiste seg fra bordet, tilføyet hun:
— Tenk hvordan de vil misunne meg i bridgeklubben når jeg forteller at jeg hadde Edgar Wallace til bords!

Skuespilleren John Alderton hadde den mannlige hovedrollen da fjernsynsserien «Wodehouse Playhouse» gikk i Norge.

TEKST: STEIN KAGGE

HOVEDÅRSAKEN til den enorme popularitet Wodehouse har oppnådd i Norge, er utvilsomt hans norske forleggers evne til å utvelge oversettere som har vært i stand til å gjendikte ham. Waugh kan mene hva han vil om nordmenns evner og muligheter til å oppfatte sproglige nyanser — men hadde mannen forstått norsk, tror vi at også denne infame kritiker hadde sett seg tvunget til å sette et pluss nettopp ved flere av disse gjendiktningene.

Ta for eksempel Jacob Brinchmanns oversettelse av «Jeeves den uforligneliige» fra 1941. Bertie Wooster, den lett imbesile døgenikt, er nyss våknet efter en belivet aften og blitt servert en kopp te av sitt kammertjenlige unikum Jeeves, som kan fortelle at været er usedvanlig mildt, til en tidlig vårdag å være. Hvilket vår venn Bertram selv fastslår noen tid senere, foran det åpne vindu, med kommentatren:

«Jeeves, no livnar det i lundar, no lauvast det i li!»

Utvilsomt en svært fri oversettelse av originalteksten:

«In the spring, Jeeves, a liveliier iris gleams upon the burnished dove.»

OG Brinchmann var så menn ikke alene om å gjøre noe helt spesielt ut av en Wodehouse-oversettelse. Hans Geelmuydens egenskaper som miljøskildrer glitrer mot oss i blant annet «En jomfru i nød» (1938), med beskrivelsen av Londons bortgjemte Gooch Street:

«Kaiter gjorde sitt toilette på dørstokkene, en siste avpussing før de slentret inn til lunch i en av de talrike søppelkassene som belemret fortauet. Kelnere tittet dystert fra vinduene på de to italienske restaurantene som bærer Lucretia Borgia-tradisjonen videre ved hjelp av table d'hote lunch til en yiterst rimelig penge. Kolonialkjøpmannen på hjørnet var opptatt med å by et taust farvel til en tomat som selv han, den ukuelige optimist, hadde følt seg nødsaget til å medgi hadde overlevet seg selv som nyttegjenstand. På alt dette skinte solen med et elskverdig smil.»

Axel Kielland opplevet også Wodehouse som en spennende utfordring. At Kielland mestret problemene, viser vår avdøde kollega i «Utmerket, Jeeves» (1934), «La Psmith greie det» (1935) og «Takk skal De ha, Jeeves!». For selvfølgelig er det svært så fritt oversatt når han, i en tur innom Berties stolte familietradisjoner lar ham fastslå at «Vi Woostere bar jo litt av korset under korstogene». Men samtidig er det unektelig en formulering i beste *Wodehouse spirit*.

Likeledes skildringen av en litt uheldig amatør i et lokalt fotballoppgjør, en venn av nevnte Bertie Wooster:

«Han var så dekket med alluviale avleiringer at det uvilkårlig slo en hvor lite et normalt bad kunne utrette her. For atter å gjøre ham skikket til å innta sin plass i det dannede selskap måtte fyren minst sendes til kjemisk rensning. Det var sant å si et spørsmål om det ikke ville være enklere å kaste ham og heller kjøpe en ny.»

ANDRE med suksess som Wodehouse-oversetter er Bjørn Bunkholdt med «Hok over Hok» i 1934, først publisert i A-Magasinet. Denne kom seks år efter den første Wodehouse-oversettelsen til norsk, en noe likegyldig misseroman, «Frk. Jill ved teatret», og skulle utløse Wodehouse-faberen i Norge. Klart demonstrert ved at Aschehoug ga Kielland i oppdrag å oversette tre bøker i løpet av vel et år!

Majoriteten — såvel relativt som absolutt — av Wodehouse-oversettelser har imidlertid Axel Seeberg stått for, med 20 bøker fra 1951 og frem til idag! Og denne signatur sier seg svak for formuleringer som denne:

«Lord Tilburys trinne skikkelse sitret. Denne kvinne hadde blottet hans blussel.» Hentet fra den kanskje aller vittigste av de såkalte «grise-bøkene», nemlig «Heavy Weather». Som utkom for første gang i 1933 og ble oversatt til norsk 46 år senere, under den talentfulle tittel «Salig i sin tro».

Intrigen dreier seg nemlig om premiepurken «Keiserinnen av Blandings». Øyesten til den middelaldrende slottsherre Lord Emsworth, som finner trøst — om ikke i troen, så tallfall *ved* troen, der han «hengivent henger over gjerdet som en våt sokk». På flukt fra sine søstre Connie og Julia og andre plagsomme familiemedlemmer.

Hvem annen enn den uforligneliige Jeeves fortjener å bære frem jubileumskaken i forbindelse med den store engelske humorists hundre år. Illustrasjonen er hentet fra et engelsk bokomslag.

Plagsomme familiemedlemmer er også ovenfor nevnte Bertram Wooster utsatt for. Først og fremst da tante Agatha, «som tygger knuste flasker og dreper rotter med tennene», men også sine mange kusiner, som vil gifte seg med Bertie når de blir sveket av andre kjærester. Om det ikke hadde vært for Jeeves, ville stakkars Bertie blitt gift et snes ganger — men den geniale kammertjener finner alltid en løsning. Fortrinnsvis på bokens siste side.

Plagsomt familiemedlem er også den charmerende kjeltringen Stanley Featherstone Ukridge, som dukket opp i Wodehouses produksjon så tidlig som i 1906 i «Love among the Chickens» og holdt seg stadig like ung og aktiv til 1966. Men selv når han er på sitt mest bedragerske, så elsker vi ham jo allikevel. Eller kanskje nettopp derfor.

Slik vi elsker hele det persongalleri Wodehouse har skapt for oss — selv tante Agatha.

Blant forfatterens mest illustre fans var også Churchill. Og da det efter krigen var på tale å reise tiltale mot P. G. Wodehouse, som var blitt internert av tyskerne i Frankrike og hadde latt seg benytte i en propagandasending for «Die Wehrmacht», skal Churchill selv ha grepet inn og protestert.

— Wodehouse selv vendte ikke tilbake til England, men ble boende i USA til sin død. Kanskje det beste — for på den måten bevarte han inntrykket av det England han ønsket å formidle til sin leser.

Og som hans dagdrømmende lesere ønsket å opplève via hans penn.

Natt over Hurtigruta

TEKST OG TEGNING: FERDINAND FINNE

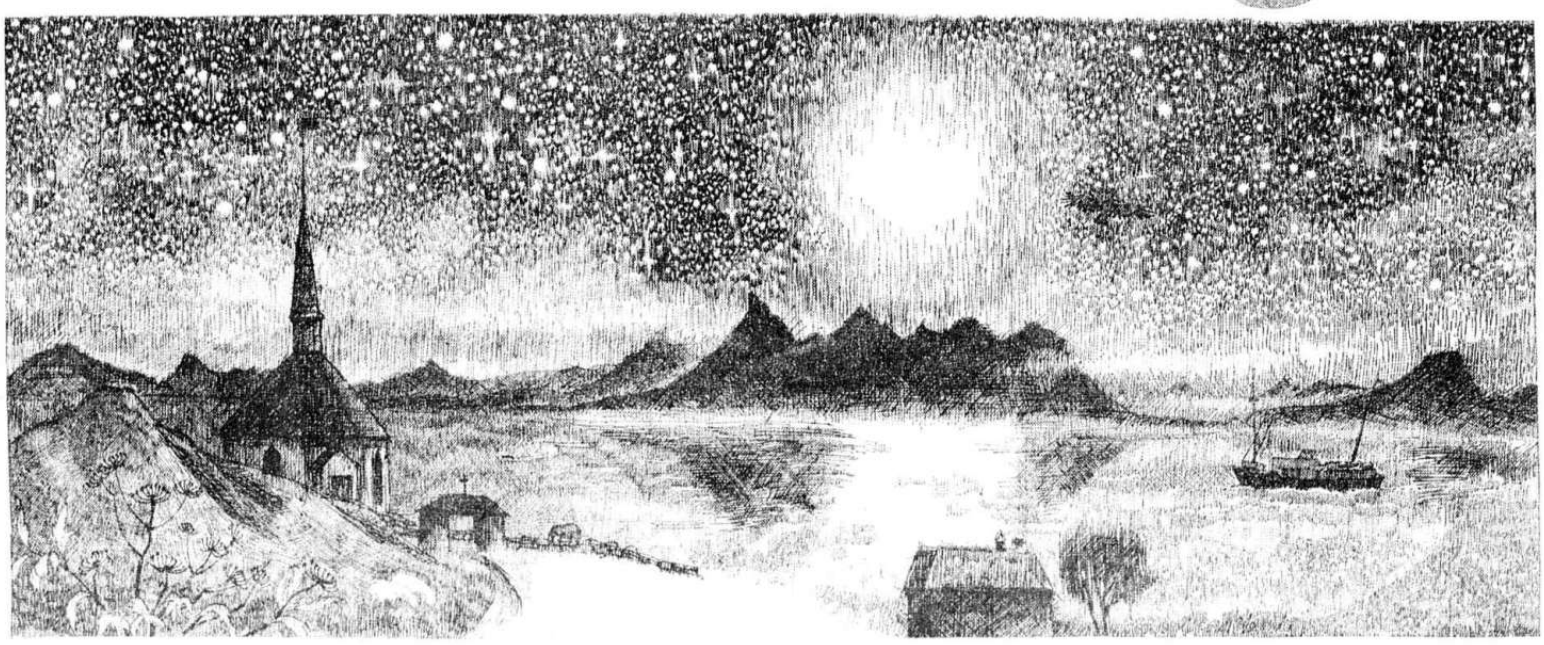

ØSKEGN, tåke og kulling i Bodøs havn. «Du er heldig», sier kapteinen da jeg går ombord i hurtigruten, «du kommer mellom to stormer»!

Javel — er det for at intet i livet skal være meg fremmed, at jeg våger meg videre?

Noen timer senere reiser Lofotveggen seg fra havet. I et øyeblikks lysblink er den en sammenhengende flate av antikkens tempelfasader. Så presser sukkende skyer seg igjen med over tindene, alt er tungt, rugende og aggressivt, en kunne få selvmordstanker av mindre. Jeg går ned og legger meg. Klokken fire om natten — eller er det allt morgen? — banker trissa på døren: «Vi nærmer oss Risøyhamn». Jeg går opp. Vi er tretten timers seilas nord fra Bodø, et par hundre kilometer nord for Polarsirkelen. Det blytunge teppet av morgentåk fra Lofoten, det sølvverdige, har løst seg opp i en gjennomsiktig lettheit, i en lys stillhet. Og havet har også dempet seg. «Håkon Jarl» siger gjennom en bred fjord med avklaret ro. Sandene snevrer seg inn, videt seg ut, snevrer seg sammen igjen. Fjellene viker, kommer nærmere, viker. Sansninger fra natten kommer mot meg. Norges velde. Norges ødе. Alt er storslått, naturen er hevet over menneskenes verden, tidløsheten hersker. Det mytiske og det mystiske møtes, som i Egeerhavet. Dønninger fra reiser på de greske øyer står mot meg, det er som om Nord-Norge har inngått forening med tragediens rensende *katharsis*. Her kunne Medea ha møtt Odin til dyst, og til stilheten efterpå, til den livsstrømmende kontinuitet som fødes på øy. Ja, for allerede i det femte årtusen før Kristus bodde det mennesker i dette arkipelet, og på 1500- og 1600-tallet seilte bygdejektene hver sommer og høst til Bergen med tørrfisk og tran.

«Håkon Jarl» siger videre gjennom Vesterålens øyrike. En tåkestripe har lagt seg inn under fjellveggene, de er frigjort fra havets flate, de henger i natten, vektløse og skjebnetunge på én og samme tid.

Petter Dass, ja, selvfølgelig. Riktignok satte han aldri sine fotter her, men han fantaserte det riktig:

«...Jeg til Vesteraalen
mig føjer
at søge dens Øer og
roende Vær,
dens Klipper og Klumper
og farlige Skiær
Hvordan de sig krumme
og bøyer...»

Jeg er alene på dekk. Bare måkene holder meg med selskap.

Stillheten...

På bryggen i Risøyhamn lukter det fisk, tjære og krimskrams. En løytnant i Luftforsvaret henter meg og vi begynner turen over Andøya. Kilometer efter kilometer med myrstrekninger er kranset inn av havet på den ene siden, og av taggete tinder på den andre. Dette er Norges mest vidstrakte multeområde. «En skotte har slått seg til her», forteller min ledsager. «Han skaver torven av myren i fire til fem meters dybde og eksporterer den til blomstergjødsel. Det er en frodig fugleverden blant multene, og klippeøya Bleik er en av Norges rikeste fugleøyer. Der overvintrer alker og havender, og den sjeldne gulnebblommen er en vanlig gjest. Befolkningen i fiskeværet innenfor, Bleik har hver sin teig på klippen og deler eggsankingen. Vi har forresten fiskearter som bare finnes i Vesterålen og ingen andre steder langs norskekysten.

Havørn pleier å komme seilende over de tindene der borte.»

Landskapet er åpent, jeg puster lett, ser får man følelse av vingefang. En kirke dukker frem fra mørket, et åttekantet byggverk på et nes i fjæren. Vi går dit ned. En lundefugl letter fra en stein og sender skrik mot natten. Flere meterhøye Heracleum-planter, «Tromsøpalmer», vokser ved kirken, og i skjellsanden får jeg øye på den beskjedne, fiolette sandskrinneblom. En ensom sau står i silhuett mot natten, som forstenet. Og igjen er jeg på de greske øyer, på annen hver odde i Egeerhavet står en kirke, viet sjøfolkenes skytshelgen. Her er Dverberg-kirken viet sjøfolk havet tok.

Det begynner å demre av dag. Jeg ser at myrene er et teppe av blomster: reinfann og geiterams, myrull og mjødurt, englehumleblom og store, blå, klokkeblomster. Storsyren vokser kraftig ved myrstiklen også. Og nå [illegible] ryliiken så fiesuslesa. Om noen dager er myr[illegible] av gullfarver. Men [illegible] er det lite av, bare her og der et sel[illegible] en kantet av dvergbjørk som vokser i 45 grader [illegible] Øya er naken og [illegible]

«Stormen i januar 1953 tok to hus,» forteller min ledsager. De ble fetet av grønnvollene speilglasruter ble smadret, båter kastet på land. Avisene sydpå hadde vanskelig for å tro det, men [illegible] på, ble revet opp [illegible] meters lengde og [illegible] på myrene. [illegible] måles i en [illegible] knop, en ocean beg[illegible] men vi var [illegible] Vindmåleren på rakettskytningsfeltet ble tatt av orkanen. Folk la seg på gulvene til man reddet var overstått.

Et boligfelt [illegible] ved foten av [illegible] Det er Andøys [illegible] parten av [illegible] Tørkeberget [illegible] ved fankjøre[illegible] måker, de [illegible] har viklet seg [illegible] som beskytter fisken. Min ledsager stanser [illegible] i garnet med [illegible] Måkene fiskes [illegible] klort seg opp i forsøket på å komme seg [illegible] bitet seg fast i [illegible] ikke gi slipp. [illegible] de skremmer [illegible]

Vi kjører inn i det [illegible] funnet. Hovedgaten, [illegible] frem, gjennom den [illegible] vel. Jeg er vissi [illegible] verdens ende, fra nå av [illegible] bare hav.

En skurrende lyd [illegible] soloppgangen, det er et [illegible] fly på tokt mot Barents[illegible]